

Avusturya’da Aşırı Sağın Yükselişinin Ana Akım Siyasete ve Göçmenlerin Hayatlarına Etkileri

Faik TANRIKULU*

Öz: İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avusturya’da, ırkçı partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyet yürütmesi yasaklanmıştı. Günümüzde, aşırı sağın oylarını artırmayı ve siyasette güç kazanmasıyla, faşizm ve Nazizm farklı şekilde tezahür etmektedir. İlk olarak 1999 seçimlerinde Avusturya Özgürlük Partisi’nin Nasyonal Sosyalist Parti’ye dönüşmemesi için uluslararası toplum, baskı ve yaptırım tehdidi uygulamıştı. Neticede, baskılara dayanamayan aşırı sağ parti, hükümetten düşmek zorunda kalmıştı. Ekonomik krizler, göç hareketleri ve terör olayları, korumacı eğilimlerin ve milliyetçi siyasi dalganın yeniden yükselmesine neden olmaktadır. Avrupa’da aşırı sağın en güçlü olduğu ülkelerden biri olan Avusturya’da aşırı sağ partileri zaman zaman iktidar ortağı olmakta ve kademeli olarak oylarını artırmaktadır. Etki gücü artan aşırı sağın sadece popülist söylemlerle yetinmediği, aynı zamanda, Avusturya’da ana akım siyaseti ve kurumları etkileyerek göçmenlerin haklarını kısıtlayıcı uygulamalara başladığı da görülmektedir. Başta hak ihlalleri olmak üzere göçmenlerin hayatını zorlaştırıcı uygulamalar artarak devam etmekte, ancak ulusal ve uluslararası kamuoyunda bu duruma tepkiler cız kalmaktadır. Bu çalışmada, Avusturya’da aşırı sağın popülist söylemlerinin yanında, göçmenlere yönelik hak ihlallerine ve kurumlara olan etkisi incelenecektir. Avusturya’da aşırı sağ ve merkez partilerin söylemleri, gündelik hayatta göçmenlerin yaşamlarına ne derece yansımaktadır? Bu araştırma geçmişten bugüne göçmenlerin Avusturya’da varlığını sorgularken, diğer taraftan aşırı sağın yükselişi, tarihsel ve kuramsal perspektifle anlaşılmasına çalışılacaktır. Ayrıca, bu çalışmada, aşırı sağın yükselişindeki temel sebep-sonuç ilişkisini doğru biçimde anlayabilmek için dünyadaki sosyoekonomik gelişmelere bağlı olarak neo-liberalizm ve küreselleşme tartışmalarına da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Neo-liberalizm, milliyetçilik, İslam düşmanlığı, göç, yabancı düşmanlığı, aşırı sağ.

The Effects of the Far-Right’s Rise on Mainstream Politics and the Lives of Migrants in Austria

Abstract: After the Second World War, racist parties and non-governmental organizations were prohibited from operating in Austria. Today, fascism and Nazism are manifested differently, with the far-right increasing their vote and gaining power in politics. The international community first applied pressure and sanctions to prevent the Freedom Party of Austria from becoming the National Socialist Party in the 1999 elections. As a re-

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. ORCID: 0000-0002-0654-3140

Makale geliş tarihi : 29.04.2019

Makale kabul tarihi: 18.03.2020

sult, the far-right party, unable to withstand the pressures, had to fall out of government. Economic crises, migratory movements and terrorist incidents lead to a resurgence of protectionist tendencies and the nationalist political wave. Far-right parties occasionally become partners in power and gradually increase their votes in Austria, which is one of the most powerful countries in Europe. It is argued that the far-right, whose influence is growing, is not only content with populist rhetoric, but has begun to restrict the freedoms of migrants by influencing mainstream politics and institutions in Austria. Practices that make the life of migrants difficult, especially the violations of rights, continue to increase, but reactions to this situation remain weak in the national and international public opinion. This study will examine the populist rhetoric of the far-right in Austria, as well as its impact on rights abuses against immigrants and institutions. To what extent do the rhetoric of far-right and centre parties in Austria reflect on the lives of migrants in everyday life? While this research questions the existence of immigrants from the past to the present in Austria, on the other hand, the rise of the far-right will be examined from a historical and theoretical perspective. In addition, this article discusses Neo-liberalism and globalization in relation to socioeconomic developments in the world in order to accurately understand the fundamental cause-and-effect relationship in the rise of the far-right.

Keywords: *Neo-Liberalism, nationalism, Islamophobia, migration, xenophobia, right-wing extremism.*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonunda, faşizmin çöküşünden sonra aşırı sağ hareketler ve partiler birçok Batı demokrasisinde “olağandışı” veya “anormal” olarak görülmüştür. Savaş sonrası, totaliter rejimlerin tekrarlanmaması için, radikal sağ partilerin kamuda ve medyada görünürlükleri yasaklanmış ve onlara zemin oluşturan hareketler gözetim altına girmişti. Ancak günümüzde, başta Avrupa olmak üzere, Amerika ve Uzak Doğu’da popülist hareketlere ve aşırı sağ partilere verilen kamusal destek giderek artmaktadır. Aşırı sağın yükselişi, ülkelere göre farklılık gösterse de, bu yönelime sahip partiler, çeşitliliğe ve çok kültürlülüğe benzer bir söylem ve dille karşı çıkmakta ortaklaşmaktadır (Schain, 2018). Bu bağlamda Avrupa Birliği’nin genişleme süreci, küreselleşme ve göçmen karşıtı çevrelerle aşırı sağ partilerin ortak noktasını oluşturmaktadır. Göçmen karşıtı partilerin 2000’lerin başından itibaren Avrupa Parlamentosunda daha çok yer alması, başta şok etkisi yaratmış olsa da zamanla olağanlaşmış ve kabul görmeye başlamıştır (Adler, 2019). *Guardian* gazetesi 2000 yılı öncesi ve sonrasında 40 ülkenin başbakanlarının siyasi söylemlerini araştırdığı çalışmada popülist retoriğin iki kat arttığını bildirmiştir (Lewis vd., 2019).

Fransa’daki başkanlık seçimlerinde uzun yıllar %10 bandını aşamayan Marine Le Pen’in oylarını %30’lara yükseltmesi, Almanya’da aşırı sağ parti AFD’nin (Almanya için Alternatif Partisi) %10’a yakın oy alması, Macaristan’da, 2010 yılından beri aşırı sağ bir partinin *Fidesz*’in (Macaristan Yurttaşlar Birliği)

tek başına iktidar olması ve Avusturya'da, iktidar ortaklığının aşırı sağ bir partiyle yapılması, Avrupa'da yabancı düşmanlığına toplum nezdinde ilginin arttığını göstermektedir.¹ İngiltere (İngiltere Ulusal Partisi), İsveç (İsveç Partisi) ve Hollanda (Hollanda Özgürlük Partisi) gibi çok kültürlülüğün genel kabul gördüğü ülkelerde bile aşırı sağ ve merkez partiler, özellikle göçmen, İslam ve AB karşıtı kampanyalar yürütmektedir (Kallis, 2015: 7). Hatta siyasiler, tabana yayılan ayrımcı tutumlara bazı konuşmalarında yer verebilmektedir. Almanya Başbakanı Merkel, çok kültürlülük yaklaşımının tamamen başarısız olduğunu ileri sürerken, dönemin Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy ve İngiltere Başbakanı David Cameron da benzer ifadeler kullanmıştır (Merkel Says German Multicultural Society Has Failed, 2019). Aynı şekilde İtalya İçişleri Bakanı Matteo Salvini, Macaristan Başbakanı Viktor Orban, AFD, Finler ve Danimarka Halk Partisi Milano'da bir araya gelerek, AB kurumlarını kontrol etmeyi amaçladıklarını, İslam, göçmen ve AB karşıtlığı üzerinde ortak strateji izleyeceklerini deklare etmişlerdir (Walker, 2019).

Bu siyasi atmosferle bağlantılı olarak, ana akım siyasi partilerin temsil ettiği iktidarlar da göçmen kotasının düşürülmesi ve göçmenlerin sosyal yardımlardan faydalanmaması gibi bir dizi uygulamayı gerçekleştirmektedir. Eski "merkez" partileri, söylemin de ötesine geçerek, aşırı sağın taahhütlerini yerine getirmektedir. Zira Fransa'da Front Nationale (Milli Cephe) ve İngiltere'de UKIP (Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) partilerine artan destek bir zamanlar "aşırı" olarak değerlendirilirken, bugün giderek "normal"leşmektedir. Benzer bir durumu İngiltere'de de görmek mümkündür. İki ana akım parti, Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi, popülizm söylemlerine artan destek sonucunda aşırı sağ parti UKIP gibi göçmen ve AB karşıtı politikaları takip etmektedir. Küreselleşme, çok kültürlülük ve göçmen karşıtlığı, ana akım partilerin söylemlerine yansımaya başlamıştır. Nitekim ekonomik krizlerin ve sosyal sorunların esas sorumluları olarak göçmen nüfus gösterilmektedir. Doğal olarak Avrupa'da yaşayan ikinci ve üçüncü nesil göçmenlere yönelik dışlayıcı ve ayrımcı uygulamalar bu gelişmelere bağlı olarak yükselmektedir.

Genel olarak Avrupa'da aşırı sağ %5-10 bandında oy oranına ulaşırken, aşırı sağın kalesi olarak bilinen Avusturya'da aşırı sağ partisi FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi) koalisyon partisi olmuştur. Ayrıca Avusturya 2016 cumhurbaşkanlığı seçiminde aşırı sağ parti adayları ile Yeşiller partisi adayının kafa kafaya

¹ Marine Le Pen, Fransa'da Ulusal Cephe'nin (FN) eski başkanı Jean-Marie Le Pen'in kızıdır. 2007 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçiminde %10,44 oy almış, yerine geçen Marine Le Pen 2012'de %18, 2019'da ise %23,31 oy almayı başarmıştır. Le Pen, göçmen karşıtlığı, küreselleşme ve AB'den ayrılma gibi düşünceleri savunmaktadır. Macaristan sağ popülist lideri Başbakan Viktor Orban, basın özgürlüğü ve kişisel verilerin korunmasına yönelik kısıtlayıcı uygulamalar getirmiş ve mültecilerin gelmesini engellemek için tel örgüler çekmiştir (How Europe's far-right parties view the EU,2019).

yarışması ve çok az oy farkıyla Yeşillerin adayı Alexander Van der Bellen'in kazanması, Avrupa'daki liberallere rahat nefes aldırıştır. FPÖ adayı Norbet Hofer seçim boyunca, "Önce Avusturya" sloganıyla Avrupa ve göçmen karşıtı söylemlerde bulunarak, seçmenlerden önemli ölçüde oy toplamayı başarmıştır (Avrupa'nın Aşırı Sağ Haritası, 2018). Avusturya'da aşırı sağ partilerin oy oranlarının artması ve seçmen nezdinde karşılık bulması, merkez partilerini de popülist söylemlere yaklaştırmaktadır. Öyle ki, sol siyaset izleyen Yeşiller ve Liste Peter Pilz gibi partiler bile aşırı sağa yakın mesajlar kullanmaya başlamıştır. FPÖ'nün söylem belirleme gücünden yararlanarak, gelecekte yabancıların hayatının zorlaşacağı tahmininde bulunmak mümkündür. Buna bağlı olarak etki gücü artan aşırı sağla birlikte her ne kadar hukuk nezdinde hak ihlalleri durumunda başvuru mekanizmaları yeterli gözükse de siyasi konjoktüre bağlı olarak, insan haklarına aykırı hem hukuki hem de siyasi kararlar alınabilmektedir. Bu durum hem Avrupa liberal demokratik ilkeleri ile çelişmekte hem de AB'nin demokrasi, insan hakları, eşitlik ve özgürlük gibi evrensel değerlerine aykırı düşmektedir. Kaldı ki Avusturya'nın yaşlanan nüfusuna paralel olarak toplumsal yapısı göçmenlerle şekillenmektedir. 1961'de toplumun %1,4'ü, 1993 yılında %10'u göçmen kökenliken, günümüzde nüfusun %21'i yabancılardan oluşmaktadır (Integration, Migration; Zahlen, Indikatoren und Daten, 2017).

Her ne kadar göçmen nüfusu önemli bir orana tekabül ediyor olsa da yabancılar gündelik hayatta sayısız zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Müslüman ve göçmenlere yönelik kamusal iklim giderek daha sertleşmiştir. Bu gruba yönelik sokaklarda ve kamusal alanlarda sözlü ve fiziksel saldırılar büyük bir artış göstermiştir. Bu nedenle, Avusturya'da aşırı sağın sadece retorik söylemlerle yetinmediği, aynı zamanda ana akım siyaseti ve gündemi belirlemede etkisinin giderek arttığı ileri sürülmektedir. Bu makalede, giderek güçlenen aşırı sağın adım adım kurumları etkilemeye başladığı, siyasi ve hukuki kararlarla göçmenlerin özgürlüklerini kısıtlayıcı uygulamalara yer vermeye başladığı gösterilmeye çalışılmıştır. Ulusal ve uluslararası kamuoyunun ve kurumların, aşırı sağın artan etkisine karşı tepkilerinin cılız olması, radikal sağ partileri cesaretlendirmektedir. Ayrıca aşırı sağ, küreselleşmenin artan etkisine kuşku ile bakarken, ulus devletin fonksiyonlarını kaybettiğini düşünmektedir. Bu bağlamda neo-liberalizmin ve onunla geldiği düşünülen gelişmelerin, çok uluslu şirketler ve küresel sermayenin hareketliliği gibi "sorunlar" çerçevesinde, ulus-devletin gücünü yitirmesi ve artık sınırları kontrol edememesine yol açtığını düşünerek, küreselleşmeye şüphe ile bakmaktadır. Bu nedenle aşırı sağın derinlemesine analiz etmek ve yorumlayabilmek amacıyla, iki farklı kuramın savunduğu düşüncelerin ve argümanların çalışmada yer alması önemli görülmüştür. Bu makalede, ilk olarak aşırı sağın, küreselleşmeyle birlikte, devletin hâkimiyeti kaybetmesine yönelik bakışı, talepleri ve göçmenlere yönelik ithamları neo-liberalizm ve mil-

liyetçilik tartışmalarına da atıfla ele alınmıştır. İkinci olarak, aşırı sağın yükselmesiyle birlikte göçmenleri ilgilendiren hukuki düzenlemeler ve politikalarda ne tür değişikliklerin yapıldığı incelenmiştir. Ayrıca aşırı sağın ve ana akım siyasetin popülist söyleminin toplum üzerinde artan etkisi karşısında göçmenlerin gündelik hayatlarına etkilerinin neler olduğu tartışılmıştır.

Neo-Liberalizm, Küreselleşme ve Milliyetçilik

Milliyetçiliğin ve onunla bağlantılı siyasi partilerin, küreselleşmenin artan etkisine kuşku ile baktıkları bilinen bir durumdur. Devletlerin kendi başına bağımsız karar verme yetkisini kaybedeceği kaygısı, çok uluslu şirketler, uluslararası kuruluşlar ve güçlü devletlerin zayıf devletler üzerinde siyasi ve ekonomik tahakkümü ile dijitalleşme, kapitalizm ve küreselleşmeye bağlı olarak gelir adaletsizliğinin arttığı bu çevrelerin ortak şikâyet konuları arasındadır. Milliyetçilik ideolojisini bukalemuna benzeterek, dönemsel olarak farklı şekillerde ortaya çıktığını iddia eden Smith'i (2004: 129) haklı çıkarırcasına, yaşanan sosyoekonomik değişime de tepki olarak milliyetçilik AB ülkelerinde tekrar canlanmaktadır.

Hobsbawn da 1880 sonrasında milliyetçiliği farklı katmanlar üzerinden değerlendirilmekte ve toplumun alt ve orta kısmını liberalizm ve sol ideoloji ile ilişkilendirirken, zaman içerisinde bu ideolojinin aşırı sağ, emperyalist ve yabancı düşmanı harekete evirildiğini iddia etmektedir. 18. yüzyıla kadar gelişen olaylar, ulus-devlet anlayışının dönüşümüne sebep olmuş, 1914'ten sonra milliyetçiliğin daha çok dinsel ve etnik unsur bağlamında hareketlendiği görülmüştür. Bilhassa Katalanlar, Ermeniler, Gürcüler ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Araplar, milliyetçiliğin etkisiyle imparatorluklardan ayrılma sürecine girmiştir. O dönemler milliyetçilik daha çok milletler üstü olan Osmanlı ve Avusturya gibi imparatorluklarda görülürken, 1919 sonrasında Almanya ve İtalya'da ırk temelli politikalara dönüşmüştür. Milliyetçiler, o yıllarda daha çok sosyalizmi ve liberalizmi hedef göstererek, kitleleri peşlerinden koşturmuştur (Hobsbawn, 2006: 148). Ancak soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte milliyetçilik de boyut değiştirmiştir. Kültürel kimliğin yok olma tehdidi yerel unsurları tedirgin etmiştir. Küreselleşmenin etkisi ulusal unsurlar tarafından tepki ile karşılanmıştır (Latouche, 1993: 114).

Ulus-devletlerin işlevlerini kaybediyor olması ve ulusun ortadan kaybolacağı endişesi, milliyetçiliğin Avrupa'da giderek güçlenmesine sebep olan faktörlerden biridir. Hans-Georg Betz, aşırı sağ hareketleri ve popülizmin yükselişini üç temel sebebe bağlı olarak açıklamaktadır. Bunlardan birincisi, refah devletinin eleştirisi, ikincisi, marjinal grupların toplum içerisinde kabul görmemesi ve üçüncüsü de popülist retoriklerdir. Bu retorik, bilhassa genç işsizlerin ve girişimcilerin aşırı sağ örgütleri tercih edişlerini de kolaylaştırmıştır (Minkenberg, 2000: 173).

Küreselleşme dünyada sermayenin serbestleşmesine, dünya ekonomisinin birleşmesine ve farklı kültürlerin bir arada yaşamasına önemli ölçüde katkı sağlıyor olsa da milliyetçi eğilimlerin gelişimini engelleyememiştir. Başta ABD olmak üzere, dünyanın birçok bölgesinde ulus-devlet-kültür ve ırk temelli politikaları talep edenlerin sayısı azımsanmayacak düzeydedir (Noi, 2007: 77). Ulus devletler, sınırların aşılması, kontrolsüz göçler ve terör gibi konularda kontrolü sağlamakta sıkıntı çekmektedir. AB üyesi ülkelerdeki aşırı sağ partilerden olan ve olmayan pek çok kişi, bu yüzden de AB üyeliğine şüphe ile bakmaktadır (De Vries ve Edwards, 2009: 12). Bunun ilk somut örneği, İngiltere'nin Brexit kararıdır. Referandum sürecinde UKİP partisi tarafından, İngiltere'nin AB üyeliğinden ayrılmaması halinde yabancı kökenlilerin çoğunluk olacağı konusunda yoğun kampanya yürütülmüştür. Zira Brexit sonrasında, Avrupa Birliği'nin geleceği diğer üye ülkelerde tartışma konusu olmaktadır. Bilhassa aşırı sağ partiler bunu açık dille ifade etmektedir. Fransa aşırı sağ lideri Marine Le Pen, "Ya Avrupa Birliği'ne boyun eğeceklerini veya ayrılmak zorunda kalacaklarını" belirtirken, Almanya için Alternatif Parti lideri Beatrix Storch, "Yaşa İngiltere" demiş, Hollanda Özgürlük parti lideri Geert Wilders ise "Referandum sırasının Hollanda'da olduğunu" söylemiştir. Aynı şekilde İtalya'daki aşırı sağ parti, seçim kampanyası sırasında Avrupa Birliği üyeliğini referanduma götüreceğini taahhüt etmiştir (Adler, 2016).²

Aşırı Sağın Tarihsel Arka Planı: Geçmişten Bugüne Milliyetçiliğin Gelişimi

Tarihsel süreçte, ırkçılığın yükselişinin genellikle kriz dönemlerine karşılık geldiği görülmektedir. 1929'daki ekonomik kriz, işsizliğin yükselmesi, firmaların iflası ve gelir eşitsizliği gibi sebeplerin faşizme ve Nazizm'e zemin hazırladığı görülmüştür. Aşırı sağ partilerin ortak noktası, yaşanan ekonomik kriz ve Yahudi düşmanlığı olmuştur. Sosyo-ekonomik adaletsizlik geniş kitlelere yayılmış ve zamanla siyasi partilerde görünür olmaya başlamıştır. 1930'larda Adolf Hitler'in

² Almanya için Alternatif Partisi 2019 Avrupa Parlamentosu seçim programında, Almanya'nın ortak para birimi olan Avrodan çıkmayı, savunma ve dış politikada AB'den bağımsız karar vermeyi, AB içerisinde bu hedeflerinin gerçekleşmemesi halinde, AB üyeliğinden ayrılmayı taahhüt etmiştir. AB'nin Yunanistan'a mali destek vermesine tepki olarak yeni parti kurulmuştur. Avrupa Birliği'nin ortak çıkar ve ekonomik işbirliği temelinde ilerlemesi gerektiğini savunmaktadır (Almanya için Alternatif Partisinin Seçim Programı, 2019). Avusturya Özgürlük Partisi adayı Norbert Hofer cumhurbaşkanlığı seçiminde, "Önce Avusturya" sloganı ile Avrupa ve yabancı karşıtı söylemleri ile seçmenlerden oy talep etmiştir. Benzer bir durumu Hollanda Özgürlük Partisi lideri Geert Wilders'de görmek mümkündür. Wilders, göçmenlerin ülkeyi terk etmesini, İslam'ın Avrupa'ya ait olmadığını ve Avrupa Birliği'nin Hollanda'nın ulusal otoritesini sarstığını iddia ederek, Avrupa Birliği'nden çıkmayı savunmaktadır. İngiltere Bağımsızlık Partisi lideri Nigel Farage, kontrolsüz göçle birlikte ülke sınırlarını kontrol edemediklerini ve ne kadar göç alacaklarına kendilerinin karar veremediğini belirterek, AB'den çıkmayı istemiştir. Brexit sonrası İtalya'daki 2018 genel seçiminde %32,7 oy alan 5 Yıldız Hareketi, seçim kampanyasında AB'de kalıp kalmayacaklarını referanduma götürmeyi vaat etmiştir (Adler, 2019).

ve İtalya'da Mussolini'nin seçimle iktidara gelmesi böyle olmuştur³ (Wallerstein, 2014: 106). Geçmişte "aşırı sağ hareketler" olarak ortaya çıkan sağ popülistler, günümüzde daha çok siyasi partide görünür olmaya başlamıştır. 1972'te kurulan Fransa Ulusal Cephe Hareketi, (*France Le Front National*) yıllar sonra parti hüviyetine geçmiştir. Aynı şekilde 1971 yılında dernek olarak çalışmalarına başlayan Alman Halk Birliği (*Deutsche Volksunion*) 1987'de resmi parti olmuştur. 1980 ve 1990 yılları arasında ulusal ve Avrupa Birliği seçimlerinde aşırı sağ partiler ortalama %4 oranında tercih edilmekteydi. 90'lı yılların sonunda Jörg Haider yönetimindeki FPÖ'nün Avusturya'da ikinci parti olması, Avrupa kamuoyunda ve kurumlarında tepkiyle karşılanmıştı.⁴ Öyle ki, AB ve uluslararası kuruluşlar Avusturya'ya yaptırım uygulayacaklarını bildirmişti. Seçimlerin yanı sıra aşırı sağın kamusal tartışmalarda, düşünce kuruluşlarında ve entelektüel çevrede yer bulması, aşırı sağın değişen ve etkileyen yüzü olarak yorumlanmaktadır (Wippermann, 1983: 179).

Özellikle 11 Eylül sonrası İslamofobi Batı'da yerleşik ve olağan bir hale gelmeye başlamıştır. Bunun yanında 2000'li yıllarda AB'nin genişleme süreci aşırı sağ partiler tarafından sıkça eleştirilmiştir. Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin AB'ye üye olmasıyla Batı Avrupa ülkelerine insan hareketliliği artmıştır. Bilhassa 2004-2007 yılları arasında önemli ölçüde göç akını olmuştur. Aşırı sağdan gelen göçmenlerin işsizliği tetiklediği iddia edilmiştir. 2008'de yaşanan ABD kaynaklı ekonomik kriz aşırı sağın güçlenmesine neden olmuştur. Zira aşırı sağ, yaşanan ekonomik krizin faturasını göçmenlere çıkarmıştır (Sönmez Selçuk, 2012: 128). Aşırı sağ, devletin piyasa ve ekonomik alandaki hakimiyetlerini sorgulayarak daha çok inisiyatif almasını talep etmektedir.

2004'de Madrid, 2005'de Londra metrolarına terör saldırıları, 2015'de Fransa'da Charlie Hebdo dergisine silahlı saldırı ve 2005'de Danimarka'daki karikatür krizi gibi olaylar İslamofobiyi artıran faktörler arasındadır. Bugün, Almanya'da yaşanan Yahudi soykırımını andıran bir atmosfer yeniden şekillenmektedir. Zira o yıllarda yabancılar söylemlerle ötekileştirilmiş ve krizlerin suç öznesi olarak görülmüştü. Holokost öncesi Yahudilerle ilgili önyargılar ve tartışmalar, günümüzde Müslümanlar hakkında yapılan tartışmalarda çoğu kez kaygı verici bir benzerlikle tekrarlanmaktadır (Özipek, 2018: 105). Aynı şekilde Salzburg üni-

³ 2. Dünya savaşıdan sonra Almanya'nın yenik düşmesiyle faşist politikalar ve aşırı sağ partiler siyasal sistemlerden dışlanmıştır. Ancak 1980'den itibaren aşırı sağ partiler Avusturya, İsviçre ve İtalya'da koalisyon hükümetlerinde yer alarak kendilerini göstermeye başlamıştır.

⁴ Jörg Haider liderliğindeki Avusturya Özgürlük Partisi, Filip Dewinter yönetimindeki Belçika Flaman Bloğu, Fransa'da Jean-Marie Le Pen'in Milli Cephe partileri, yeni radikal sağın öncüleri olarak kabul edilmektedir. 11 Eylül sonrası yabancı düşmanlığı ve İslamofobi aşırı sağın ortak paydası olmuştur. Bu süreçten sonra yeni türden popülist sağ partiler ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlileri, Hollanda'da Özgürlük Partisi, Danimarka'da Halk Partisi, Finlandiya'da Finn Partisi, İngiltere'de Bağımsızlık Partisi, İspanya'da Katalonya Platformu ve Macaristan'da Jobbik Partisi'dir.

versitesi bin 200 denekle yaptığı saha araştırmasında İslam karşıtlığının 2. Dünya Savaşı öncesi dönemlerde Yahudilere karşı yapılan tartışmalara benzeştiğini açıklamıştır. Ankete katılan Avusturyalıların yüzde 80'i Müslümanların devlet tarafından gözetim altına alınması gerektiğini ifade etmiştir (Aschauer, 2019). Bu konuda benzer ifadeler kullanan, Avrupa Konseyi Yabancı İlişkiler Konsey üyesi Thomas Klau, 1910, 20 ve 30'lu yıllarda aşırı sağ partilerin hedefinde Yahudilerin olduğunu, 21. yüzyılda ise İslam düşmanlığının hedef tahtasına oturtulduğunu ileri sürmektedir. Özellikle Avusturya, İtalya ve Fransa'da Müslüman karşıtlığı fikrinin yaygınlaştığını söylemektedir (Klau, 2019).

Avusturya Örneği

Avusturya siyasetinde ÖGB (Avusturya Sendikalar Birliği), AOK (Avusturya İşçi Odası), WKÖ (Avusturya Ticaret Odası) gibi kuruluşlar göçmen politikalarında söz sahibidir. Göçmenlerin ülkeye gelişlerinde bu kuruluşların talebi etkili olmuştur. Batı Almanya, 1950 yılında İtalya ve diğer Akdeniz ülkeleriyle iş gücü antlaşması yaparken, Avusturyalı şirketler de göçmen talep etmeye başlamıştır. Esasında 1960'lı yıllara kadar sendikalar bu antlaşmalara pek taraftar değildi; ancak özellikle yaz aylarında iş gücü ihtiyacı önemli derece hissedilir olmuştur. 1961 yılında inşaat sendikası 7.300 yabancı işçiyi ülkede çalıştırmak için antlaşma yapmasına rağmen, sadece 1/3'ü ülkeye giriş yapmıştır. 1955 yılında Türkiye'yle, 1965'te de Yugoslavya ile yapılan üç aylık vize hürriyeti kapsamında yabancılar Avusturya'ya seyahat edebiliyordu (Gachter, 2008: 4-5). 1960'lı yıllarda Avusturya'da 100 binin üzerinde yabancı ülke vatandaşı yaşamaktaydı. Bu da toplam nüfusun %1,4'üne denk gelmekteydi. 1970'li yıllarda yapılan işgücü antlaşmalarıyla göçmen nüfusu sürekli artmıştır. 1974 yılına kadar göçmenlerin sayısı 311.700 bin kişiye ulaşarak o zamanki nüfusun %4'ünü yakalamıştı. Takip eden on beş yılda yabancı nüfusun artışı düşük seyirde devam etmiştir. 1990 başlarında tekrar artış göstererek göçmen oranı %8'in üzerine ulaşmıştır. 90'lı yılların sonuna doğru ağırlaşan kanunlar ve kurallar nedeniyle göçmen girişi kısmen azalmıştır. Avusturya, bu dönemde, birçok AB ülkesinin yaptığı gibi artık bir göç ülkesi olduğunu kabul etmek istememiştir.

Uzun yıllar göçmenlerin uyumu konusunda politika, yasal ve idari değişiklikler planlanmamıştı. Geçici gözüyle bakılan göçmenlerin zaman içerisinde sosyal sorunlarının ve toplumsal görünürlüklerinin artması siyasetçileri adım atmaya zorlamıştır. 1961 yılından 1990'lara kadar ülkeye ne kadar göçmen gireceğini işçi ve işveren örgütleri tarafından kurulan Eşitlik Komisyonu belirlemekteydi; ancak bu kurumlar göçmenlerin kısa süreliğine sadece iş gücü açığını kapatacaklarını ve ülkelerine geri döneceklerini düşünmüştü. Bu nedenle, 1988 yılından itibaren yabancıların çalışma izinleri ile ilgili maddeler sıkça değişmiştir (Migration, Integration, Zahlen, Daten, Faktoren, 2018: 24).

Avusturya, soğuk savaş döneminde, Doğu Avrupa ülkelerinden gelen mülteciler için geçiş veya kalış noktası olmaya başlamıştı. Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve 1991'deki Yugoslavya iç savaşı gibi nedenlerden dolayı göçmenler Avusturya'ya doğru akın etmiştir. O yıllarda Avusturya'ya göç eden insan sayısı iki kat artış göstermiştir. 1990'a kadar göç politikası "işgücü" temelli ele alınmıştır. İlk olarak 1992 yılında kapsamlı düzenleme oturum yasası "Aufenthaltsgesetz" olarak adlandırılan değişikliklerle göçmenler siyasette tartışılır hale gelerek, ülkenin ana gündem maddelerinden biri olmuştur. Ancak, bu yasa daha çok göçü sınırlandırmayı ve ikamet izinlerini zorlaştırmayı amaçlamıştır. Bunun yanında göç sınıflandırılarak, farklı kategorilerde kota getirilmiştir. Bu nedenle Avusturya'da yaşayan göçmenler, oturum hakkını kaybetmiş veya aile fertlerine ikamet izni alamaz hale gelmiştir (Gachter, 2008: 6). Aile birleşimi zor koşullara bağlanınca, göçmenlerin gelişi de büyük ölçüde azalmıştır.

Avusturya, 1995 yılında AB'ye üye olduktan sonra, birçok konuda olduğu gibi, "uyum yasaları" adı altında değişiklikler yapmıştır. Bu çerçevede 1997 senesinde Maastricht sürecine uyum kapsamında AB vatandaşları ve AB dışı göçmenlerle ilgili yeni göç yasası tekrar revize edilerek düzenlenmiştir. Kısmi olarak göçmenlere yönelik sınır dışısının zorlaştırılması, oturum sürelerinin uzatılması gibi kolaylıklar getirilmiştir. Ülkede doğup büyüyen çocukların o ülkede kalma hakları güvence altına alınmıştır (Biffl vd., 2016). Bu değişikliklerle göç politikaları, "göçmenlerin uyumu" çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Aynı zamanda daha önce vasıfsız işçi açığını kapatmak üzere kurgulanan göçmen alımı, kalifiye ve eğitilmiş göçmenlere öncelik vermeye başlanarak, göç politikası belirgin biçimde değiştirilmiştir.

2000'li yıllar daha çok 11 Eylül'ün etkisiyle göçmenler aleyhine işlerken, aşırı sağ partilerin güç kazanması ve güvenlikçi politikaların artmasını da beraberinde getirmiştir. Bunun neticesinde, göç konusuyla ilgili önemli üç değişiklik yapılmıştır. İlk değişiklik, 1998'den sonra göçmenlerin ülkeye gelişleriyle birlikte uyum sözleşmelerini imzalamaları, ikincisi zorunlu dil dersi almalarının ikamet için şart koşulmuş olmasıdır. Son olarak en az beş yıl ülkede oturumu devam eden göçmenlere verilen oturum sertifikası ile sınırsız çalışma hakkı tanınmıştır. Aynı şekilde, 2005 yılında Avusturya vatandaşı olabilmek, temiz bir adli sicil, Almanca dil bilgisinin belirli seviyede olması ve uyum testlerinde başarı gibi koşullara bağlanmıştır (Bruckner, 2018). Bazı göçmenlerin Avusturya vatandaşı olduğu düşünüldüğünde, göçmen kökenli bireylerin nüfusun %21'ini bulduğu söylenebilir (Wo und wie Österreich wächst, 2018).

Güncel veriler ve geleceğe yönelik tahminler, Avusturya toplumunun gelişiminde göçün önemli yer teşkil edeceğini göstermektedir. Mevcut göç trendi ve doğum oranları incelendiğinde, 2020 yılına kadar Avusturya nüfusunun 9 milyon

olacağı tahmin edilmekle birlikte, göç almaması halinde 2030 yılında 8,6 milyona, 2050’de ise 8 milyonun altına gerileyeceği öngörülmektedir (Migration & Integration, Zahlen, Daten, Faktoren, 2018).

Aşırı Sağın Yükselen Grafiği

SPÖ (Avusturya Sosyal Demokrat Partisi) ve ÖVP (Avusturya Halk Partisi) Avusturya’da ana akım merkez partileri temsil etmektedir. Bu iki parti, ikinci dünya savaşından soğuk savaş bitimine kadar seçimlerde ilk iki sırayı paylaşmıştır. Aşırı sağ parti, FPÖ, 90’lı yıllardan sonra adım adım ülkenin siyasetinde etkili olmaya başlayarak, oy oranlarını ve söylem üstünlüğünü artırmıştır. Jörg Haider yönetimindeki FPÖ, seçim kampanyasında siyahlara, Türkiye ve Yugoslavya’dan gelen göçmenlere karşı propaganda yürütmüştür.⁵ Öyle ki, seçim manifestosunda göçmenleri güvenlik ve suç ögesi ile ilişkilendirmiştir. Özellikle suç işleyen göçmenleri sınır dışı etmekle tehdit etmiştir. İlk olarak 1999 yılındaki genel seçimlerde ikinci parti olması ve ardından ÖVP ile koalisyon hükümeti kurması, uluslararası kamuoyunu şaşırtmıştır. Hatta o dönemde 14 AB üyesi aşırı sağın büyümesini tehdit olarak görmüş ve Avusturya ile tüm siyasi ilişkilerini dondurmıştır. Irkçı söylemleri ile bilinen FPÖ lideri Haider, tepkiler sonucunda istifa etmek zorunda kalmış ve hükümet çökmüştür. Böylece AB tarihinde ilk kez bir üye ülkeye yaptırım kararı uygulanmış ve ilişkiler kesilmiştir (Adler, 2018). 2000’li yıllara gelindiğinde, özellikle 11 Eylül ve terör saldırıları, göçmen karşıtlığı ve İslamofobinin siyasette ve toplumda güvenlik problemi olarak ele alınmasına sebep olmuşsa da 2000 ve 2005 yılları arasında, FPÖ muhalefet partisi olarak parlamentoda yer almıştır.

Bunun neticesinde hali hazırda Avusturya’da tabanı olan aşırı sağ partiler, Madrid, Paris, Londra ve Brüksel’deki terör saldırılarının artmasıyla, göç politikalarını sertleştirmiştir. Saldırıları gerçekleştirenlerin, ekseriyetle ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerden oluşması, toplumdaki yabancıların yerini sorgulamayı zorunlu hale getirmiştir. 2015 mülteci krizi sonrası, Almanya’nın kapılarını bir dönem açık tutmasıyla birçok Avrupa ülkesine sığınmacı akını olmuştur. İsveç ve Avusturya, sığınmacı akınına başlangıçta müsamaha gösterse de aşırı sağdan gelen tepkiler neticesinde zamanla girişlere sınırlama getirmiştir. Kontrol sınırlarının aşıldığı ve göçmenlerin güvenlik riski oluşturabileceğini sıkça dile getirilmiş; aşırı sağ, yaşanan insanlık dramını siyasallaştırarak kendi lehine kazanç sağlamaya çalışmıştır (Eddy, 2017). Bu gelişmelere bağlı olarak aşırı sağ partisi FPÖ 1999’da genel seçimlerde %5 civarındaki oy oranını kademeli olarak artırarak 2017 yılında %25,9’a çıkarmıştır. Ülkenin üçüncü partisi olmayı başaran aşırı sağ

⁵ Aşırı sağın koalisyon ortağı olmasına tepki olarak, ABD ve İsrail büyükelçilerinin Viyana’dan çekilmesi başta olmak üzere Avusturya vatandaşlarının uluslararası kuruluşlarda önemli görev almaları engellenmişti.

parti, en çok oy alan ÖVP ile koalisyon kurarak tekrar hükümet ortağı olmuştur (Nationalratswahlen 2017; 2018),⁶ Aralık 2017 yılında koalisyon görüşmelerinde 11 bakanlığın 6'sı ve kilit diyebileceğimiz İçişleri ve Savunma Bakanlığı aşırı sağ partiye verilmiştir. Böylece FPÖ göç politikalarını etkileme ve yönlendirme fırsatı bulmuştur.

Ayrımcılığın Ana Akım Siyasete Yansıması

Avrupa Komisyonu, “İrkçılığa ve Toleranssızlığa” karşı gelişmelere dikkat çekerek, siyasi partilerin ya da temsilcilerin kışkırtıcı söylemlerinin yabancı düşmanlığını artırdığını bildirmektedir. Özellikle seçim kampanyalarında ırkçı ve Neo-faşist saldırıların katlandığı görülmektedir. Aşırı sağ FPÖ, seçim sürecinde göçmenlerin suç ürettiğine, işsizliği ve ev fiyatlarını artırdığına yönelik gerçek dışı ithamlarda bulunmaktadır (European Commission Report in Austria, 2018: 18). FPÖ, Avusturya siyasetinde söylem ve gündem belirleyen parti haline gelmiştir. Salzburg Üniversitesi Teoloji Fakültesi direktörü olan ve dinlerarası diyalog alanında çalışmalar yapan Ulrich Winkler, klişelerin sürekli İslamla bağdaştırıldığını ve bu durumun kendisini ürküttüğünü dile getirmektedir (Dabringer, 2019). Merkez partileri diyebileceğimiz ÖVP ve SPÖ 2017 yılında yapılan seçim kampanyasında, “AB bünyesine daha ne kadar Müslüman alacağız?” ifadeleriyle İslam düşmanlığının siyasetteki rolünün arttığına işaret etmektedir. FPÖ'nün seçim anketlerinde birinci gözükmesi, merkez partileri telaşlandırmış ve merkez partiler de benzer vaatler vermeye başlamıştır. Dönemin Dış İlişkiler Bakanı Sebastian Kurz'un Bosna gezisinde, “Saraybosna ve Priştine'de kadınların örtünmeleri için kendilerine para ödeniyor. Buna hiçbir şey yapmadan seyirci kalamayız” şeklindeki ifadeleri İslamofobik açıklamalara örnek olarak verilebilir (Wölfl, 2018). Kurz, başbakan olduktan sonra da benzer beyanatlar vermeye devam etmiştir. Özellikle kreşler başta olmak üzere ilkokullar, lise ve üniversitelerde başörtü yasağını planladıklarını açıklamıştır (Kurz gibt Kopftuchverbot für Kinder in Auftrag, 2018).

2016 yılında yaşanan bir diğer önemli gelişme, Avusturya cumhurbaşkanlığı seçimlerinde görülmüştür. Aşırı sağcı partinin adayı Norbert Hofer ile Yeşiller Partisi adayı arasında baş başa geçen seçimleri ilk turda Hofer az farkla kazanmıştır. Dünyanın özellikle takip ettiği bu seçimde, aşırı sağın en üst makama geliyor olma ihtimali Avrupa kamuoyunu endişelendirmiştir. AB ülkelerinin tirajlı gazeteleri, Avusturya cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarını şaşkınlıkla manşete taşımıştır. İspanyol gazetesi, “Aşırı Sağın Zaferi”, İngiliz *Guardian* “Sar-

⁶ Aşırı sağ partiler; Avusturya, Danimarka, İtalya, Hollanda, Norveç ve İsviçre'de ortalama %15-20 oy alarak parlamentoda temsil hakkı elde ettiler. Bu partiler muhafazakâr partilerle koalisyon yaparak iktidar ortağı olmuştur. Böylece, popülist aşırı sağ partilere hükümet programını oluşturma imkânı doğdu.

sıntılı Günler”, İtalyan *Corriere della Sera*, “Göç Karşıtı Aşırı Sağın Zaferi” ve *Frankfurt Allgemeine Zeitung*, “Alarm Zilleri Çalıyor Kulak Vermek Lazım” gibi ifadelerle tehlikenin boyutuna işaret etmiştir (Adler, 2016).⁷ Hofer, seçim sürecinde göçü sınırlandırma, Hıristiyan kültürünün korunması, geliştirilmesi ve İslamlaşma tehlikesi karşısında mücadele gibi konularda vaatlerde bulunmuştur. Seçilmesi halinde başörtülü birisini bakan veya yargıç olarak atamayacağını, başörtüyü kadına baskı aracı olarak gördüğünü sık sık dile getirmiştir. Bu tartışmalar arasında cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda en fazla oyu alması, toplum nezdinde aşırı sağın karşılık bulduğu anlaşılmaktadır. İtirazlar sonucu tekrarlanan seçimlerde Alexander Van der Bellen, cumhurbaşkanı olmaya hak kazanmıştır. Van der Bellen ilk olarak, “Kadınların istedikleri şekilde giyinmeleri haklarıdır. Sadece Müslüman kadınlar değil bütün kadınlar başörtüsü takabilir. Eğer bu şekilde devam eder ve İslamofobi her yönüyle yaygınlaşırsa, dini nedenlerle başörtüsü takanlara destek için bütün kadınlardan başörtüsü takmalarını istemek durumunda kalabiliriz”(Kıyağan, 2019)⁸ sözleriyle, kadınların özgürce giyinmelerinin hakları olduğuna ve toplum içerisinde artan yabancı düşmanlığına karşı hassasiyet vurgusu yapmıştır. Cumhurbaşkanı Bellen, toplum içerisinde artan İslamofobik yaklaşımlar ve özgürlüklerin ihlalleri hakkında yaptığı açıklamalarla başta sevindirmiş olsa da kamuoyundan aldığı yoğun eleştiri ve tepkiler karşısında yanlış anlaşılmasında hatası olduğunu bildirerek, sözlerini tekdüz etmek zorunda kalmıştır (Kopftuch: Van der Bellen sieht “Fehler, Wenn Man So Will”, 2019).

Entegrasyon Bakanlığı, Avusturya’daki İslami anaokulları hakkında akademisyenlere araştırma yaptırmıştır. Bu konu, 2017 yılında farklı mecralarda tartışılmış ve siyasetin ana gündemi olmuştur. Araştırma sonucunda, anaokullarının varlığı ve imajı sorgulanır olmaya başlanmıştır. Haftalık *Falter* gazetesi, raporun 903 noktasında bakanlık bürokratları tarafından değişiklik yapıldığını ortaya çıkartınca, tartışmalar tekrar alevlenmiştir. Özetle, İslami kreşlerin DAEŞ terör örgütüne insan yetiştirdiği ve İslami değerler, şeriat, halife gibi kavramlarla ilişkilendirilerek dile getirilmiştir. Manipüle edilen raporla birlikte, bu anaokullarında okuyan çocukların radikalleştiği konusunda algı yönetilmek istenmiştir. Dönemin Uyum Bakanı Sebastian Kurz, bu rapora dayanarak, İslami kreşlerin kapatılması gerektiğini ifade etmiştir (Pandi, 2018). Kurz, aynı zamanda kamusal alanlarda ve sokaklarda peçe ile dolaşanlara 150 Avro ceza verilmesi hususunda

⁷ FPÖ adayı Norbert Hofer seçilmiş olsaydı, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı Avrupa ülkesinde ilk defa aşırı sağcı bir aday devletin en üst makamına geliyor olacaktı. Tekrarlanan seçimde FPÖ adayı Hofer %46,2 oy alırken, Yeşiller Partisi adayı Van der Bellen ise %53,8 oy alarak az bir farkla seçimleri kazanmıştır.

⁸ Cumhurbaşkanı Van der Bellen, Nazi Almanya’sında Yahudilerin teşhis edilmesini ve tutuklanıp ölüme götürülmelelerini önlemek için Yahudi olmayan Danimarkalıların sarı yıldız takarak bu uygulamaya karşı erdemli davranışlarını örnek göstermiştir.

aktif rol oynamıştır. Hâlbuki peçe ile dolaşanların çok az sayıda olduğu bilinmektedir. Ancak, seçim sürecinde bu tür söylemlerin artı puan kazandırması benzeri yasakları daha çok gündeme getirmektedir (Was Sie über das “Burka-Verbot” Wissen Sollten, 2018).

Birçok Batı Avrupa ülkesinden farklı olarak Avusturya'da İslam, 1912 yılında resmi din olarak kabul edilmiştir. Avusturya İslam Konseyi, 1979 tarihinde devlet bazında resmi muhatap olarak kabul edilmiştir. Böylece mevcut hükümetle resmi okullardaki İslam derslerinin içerikleri ve öğretmenlerin atanması başta olmak üzere Müslümanlarla ilgili kanun ve tasarıları gözden geçirme ve istişare sürecini yürütme yetkisi konseye verilmiştir⁹ (Fünf Jahre Integrationspolitik in Österreich, 2018: 18-19). Avusturya Ekim 2014'de yayınlanan İslam yasa tasarısı 30 Mart 2015'de STK'ların tepkileri ve protestolarına rağmen onaylanmıştır. Bu yasa, Avrupa devletlerinde İslam'la ilgili düzenleme getirmesi bakımından önemli olmakla birlikte, kanunda yapılan değişikliklerin, ülkede yaşayan Müslümanların haklarını kısıtlamaya yönelik olduğu dile getirilmektedir.

Yapılan değişikliklerle, yurt dışından gelen imamların engellenmesine, Bakanlar Kurulu'nun cemaatlerin tanınması veya lağvedilmesinde yetkili olmasına, imam yetiştirilmesinde cemaatin yetkisiz bırakılmasına, dernek bünyesindeki camilerin tüzel kişiliğe geçmeye zorlanması, dini etkinliklerin güvenlik gerekçesiyle iptal edilebilmesine ve devletin cemaatler üzerindeki kontrolünün artırılmasına ilişkin düzenleme Müslümanların tepkilerine rağmen onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre dernek statüsündeki camiler, Mart 2016'ya kadar ya tüzüklerini değiştirmek zorunda bırakılmış ya da kapatılmaları söz konusu olmuştur. Avusturya'da hali hazırda 300 derneğin çatısı altında camiler bulunmaktadır. Bu durumda yüzlerce cami kapatılma riski ile karşı karşıya kalmıştır (Das Neue Islamgesetz Im Überblick, 2018). Koalisyon partileri kanunla ilgili yapılan tartışmalarla bütün dini cemaatleri eşit olarak değerlendirdiklerini ileri sürmüştür. Yeşiller ve NEOS partisi ise ilgili yasanın bütün Müslümanları genel şüpheli görme eğilimi taşıdığını belirterek yasayı eleştirmiştir. Buna karşın yasa lehine konuşan ÖVP Genel Başkanı Heinz-Christian Strache, Radikal İslamcılarını önlemeyi amaçladıklarını ileri sürmüştür. Aynı şekilde İslam'ın Avusturya'ya ait olmadığını, minarelerin inşasının ve burka takmanın yasaklanması gerektiğini savunmuştur. Avrupa'da o dönem DAES terör saldırıların artması yasanın gündeme gelmesinde ve kanunlaşmasında etkili olmuştur. Yasanın planlayıcısı olan dönemin Uyum Bakanı Sebastian Kurz, Müslümanlarla birlikte hazırladıkları kanunla, yurtdışından camilere yapılacak maddi destekleri kısıtlamayı ve başka

⁹ Avusturya'nın imparatorluk geçmişi nedeniyle din ve devlet ilişkisi, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak hoşgörü çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda dini gruplara özel statüler verilmiş ve zamanla kurumsal yapılara dönüşmüştür. Ayrıca, o dönem ülkede yaşayan Müslümanların karardaki etkisi yadsınamaz.

hükümetler tarafından atanan imamları Avusturya’da istemediklerini bildirmişdir (Avusturya’da İslam Yasası Kabul Edildi, 2018).

Bu tartışmaların gölgesinde geçen İslam yasası, bazı haklarda kısmen güvence getirirken, din ve vicdan özgürlüğü gibi konularda eşitlik ilkelerini ihlal etmektedir. Bu kanunu esas alan koalisyon partileri Türklere ait 7 caminin faaliyetlerinin durdurulmasına ve Türkiye’ye bağlı ATİB (Avusturya Türk İslam Birliği) bünyesinde görev yapan yaklaşık 60 imamın ikamet izinlerinin iptal edilerek yurtdışına gönderilmesine karar vermiştir (Löwenstein, 2018). Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Avusturya’da görev yapan imam sayısı diğer camilerde görev yapanlara göre çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu nedenle ilgili madde daha çok Türkiye tarafından Avusturya’da görevlendirilen imamların gelişini etkilemiştir.

Ayrıca Viyana Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Stefan Schima, bu düzenlemenin anayasa hukuku bakımından kabul edilemeyeceğini ve anayasa mahkemesi tarafından iptal edileceğine inandığını açıklamıştır. Ancak mahkeme, kanun değişikliklerini az bir farkla anayasaya aykırı bulmamıştır. Hâlbuki Avusturya Anayasası’na göre dini dernek kurma hakkından mahrum bırakılıyor olmak eşitlik ilkesini ihlal etmektir. Bu karar Müslüman toplumunun ülkeye olan inancını ve güvenini sarsmıştır. Ayrıca Müslümanların sivil topluma katılımını ciddi manada sekteye uğratmıştır (Bürgerinitiative, 2018).

Avusturya’da Protestanlar, Ortodoks Kilisesi veya Yahudi cemaatinin ülke dışından maddi destek alabilmesinde kanuni engel yoktur. Bu açıdan değerlendirildiğinde, iktidarın Müslüman toplumunu diğer dini cemaatlerden ayrı tutarak, Avusturya Anayasasının 15. Maddesini ihlal ettiği düşünülmektedir (Neues Islamgesetz Könnte Auch Andere Religionsgemeinschaften in Schwierigkeiten Bringen, 2019). Kaldı ki Avrupa’da baş gösteren terör saldırılarıyla birlikte 2010’dan itibaren İslami dernek ve camilere sistematik saldırılar artmıştır. Radikalleşme eleştirilerine maruz kalan söz konusu camilerden Suriye’ye savaşmaya gidenler olmadığı halde ATİB camileri hedef haline getirilmiştir.

Aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesi ve görece oy oranlarını artırması, devlet teşviklerinden yararlanma fırsatı sunmaktadır. Kaynak sorunlarını bir ölçüde çözen ve kamusal alanlarda daha çok görünür olmaya başlayan aşırı sağ medya da etki alanını genişletmektedir. Aşırı sağ temsil eden sivil toplum kuruluşlarının devlet fonlarından muaf tutulması ve medya kuruluşlarında görünürlüklerin azaltılması gibi bir dizi tedbirler alması önemli görülmektedir. Özellikle nefret söylemleri ve göçmenleri ötekileştiren mesajlar takip altına alınmalıdır. Zira iki savaş arası dönemde Avrupa’da yükselişe geçen aşırı sağa karşı mücadele edilmemesi ve tepkilerin cılız kalması faşizmin zemin bulmasına

olanak tanımıştır. Aynı şekilde kundaklanan camiler veya Müslümanlara karşı işlenen terör, kamuoyunun dikkatini çekmemektedir.

Dönemsel olarak aşırı sağın iktidar ortağı olması ve merkez partileri diyebileceğimiz partilerin aşırı sağa benzer söylemleri ve uygulamaları göçmenlerin hayatlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Seçim başarısından güç alan aşırı sağ, gün geçtikçe yabancılara ve mültecilere karşı daha saldırgan tutum içerisine girmektedir. Bu kesimlere yönelik nefret söylemlerinin ötesinde fiziki saldırılar da gün geçtikçe artmaktadır. İş başvurusunda, çalışma hayatında, ilkokuldan üniversiteye ve konut arayışında olmak üzere birçok alanda aşırı sağın yükselmesine paralel ayrımcılık gündelik hayatta artmaktadır. Siyasi tutum ve söylemlerden etkilenen Avusturya toplumu, ortak yaşam alanlarında göçmenlere tepkisel yaklaşabilmektedir. Bu durum, göçmenlerin toplum içerisinde şiddete meyilli veya hiçbir şekilde topluma uyum sağlamayan gruplar olarak nitelenmesine sebep olmaktadır. Zira yapılan saha araştırmaları Avusturya toplumunun göçmenlere bakış açısını yansıtmaktadır. Salzburg üniversitesinin 1200 kişi ile yapmış olduğu saha çalışmasında Avusturyalıların yüzde 87'si Müslümanların ve göçmenlerin ülke kültürüne uymaları gerektiğini düşünmesi örnek verilebilir. Önceleri aşırı sağın söylemleri sadece retorik söylemde kalırken, günümüzde aşırı sağ hem göçmenlerin hayatlarını etkilemekte hem de AB'nin temel değerleri olan çoğulculuk ve eşitlik ilkelerini ihlal etmektedir.

Popülist Sağın Yükselişinin Göçmenlere Etkisi

Avusturya polisinin farklı etnisite ve kültüre sahip bireylere kötü muamele yaptıkları uluslararası kurumlar tarafından rapor edilmektedir. Mağdurların yaşadıkları bu muameleye karşı idari ve yargı birimlerine yapılan şikâyetlerin karşılıksız kaldığı dile getirilmektedir (Amnesty International, 2018). Günlük hayatta benzer şikâyetlere sıkça rastlanmaktadır. Başörtülü bir kadın sokakta uğradığı “Başörtünü çıkar. Örtü ile çirkin gözükyorsun” şeklindeki hakaret karşısında polisi aramak istediğinde, fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. Polis, olay yerine geldiğinde yeterli kanıt olmamasından dolayı takipsizlik kararı alınmıştır. Şikâyetlerin doğru bir şekilde soruşturulmaması, polis memurlarının nadiren yargılanması ve hafifçe cezalandırılması temel sorunlar arasında görülmektedir (Veigl, 2018). UAÖ (Uluslararası Af Örgütü) 2018 Avusturya raporunda, Avusturya'nın özellikle belgesi olmayan Afgan mültecilerin kendi ülkelerinde güvenlik sorunu olmasına rağmen sınır dışı edilmesini eleştirmektedir. UAÖ, özellikle Avusturya'da sayısı artan sığınmacılara karşı önyargıların artmasına ve sınır dışı edilmelerinin uluslararası hukuka aykırı olması temelinde tepki göstermektedir (Amnesty International, 2018).

1999 yılında kurulan ZARA (Zivilcourage und Anti-Rassismus-Arbeit) ırkçılıkla mücadele ve toplumsal duyarlılığı artırmak üzere her yıl düzenli yıllık rapor hazırlamaktadır. ZARA, ırkçı söylemlerdeki artışın altını çizmektedir. Farklı din mensupları ve etnik gruplara karşı fiziksel ve sözlü saldırı vakaları sıkça görülmektedir. Bu gruplara yönelik vandalizm, nefret söylemi ve internet üzerinden ölüm tehditleri yaygınlaşmaktadır. Kurum, 2017 yılında 1.162 ırkçı olayın yaşandığını bildirmiştir. Bunlardan 89'u duvar yazısıdır. Olayların %48'i ırkçı olaylara şahit olanlar, %22'si direk etkilenen kişiler, %26'sı ZARA ekibinin gözlemlediği eylemler olarak kayıt altına alınmıştır. Avusturya İnsan Hakları Eşitlik Kurumu, 2014 yılında 71 kişinin inancından dolayı ayrımcılığa uğradığını açıklamıştır. 2015 yılında, 79 saldırı olayı için savcılar tarafından dava açılmıştır. Tespit edilen ve savcılıkların dava açtıkları vaka sayılarının gerçekleşen olayların küçük bir yüzdesini oluşturduğu tahmin edilmektedir. Bilhassa internet ortamında, kışkırtıcı söylem ve mesajlar 2010'dan beri sürekli artış göstermektedir (Zara/Rassismus Report 2017; 2018).

Avusturya Uyum Fonu "Medyada İslam" isimli raporunda, İslam ve Müslümanlarla ilgili olumsuz haberlerin basında sıkça yer aldığını bildirmektedir. Özellikle yazılı basın, İslam'ı daha çok İslamlaşma endişesi, İslam eleştirisi ve düşmanlığı şeklinde yansıtmaktadır. Bu haberler, Avusturya toplumunu endişe duymaya sevk etmektedir (Überwiegend Negative Berichterstattung Über Islam in Österreich, 2018). ZARA 2017 raporunda, ırkçı saldırıların %38'inin özellikle mültecilere ve Müslümanlara yönelik olması, bu algının ne kadar arttığını göstermektedir (Zara/Rassismus Report 2017, 2018). *Dokustelle* (Avusturya Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Müslümanlara karşı yapılan saldırıları raporlamak için çalışmalar yürüten kurum), 2016 yılındaki 256 ırkçı olayın 2017'de 309'a çıkarak %21 artış gösterdiğini bildirmiştir.

Kamusal alan ve duvarlarda İslam karşıtlığı ile ilgili yazılar, 2017 yılında önemli ölçüde artmıştır. Bilhassa kültür, eğitim ve siyasi/sivil toplum kuruluşlarının duvarlarında bu tür yazılar görünür olmaya başlamıştır (Antimuslimischer Rassismus Report/Dokustelle, 2019). Avusturya'nın göçmenlere yönelik algılarının ölçüldüğü saha araştırmaları da yabancı düşmanlığını gözler önüne sermektedir. 2017 yılında Avusturya Uyum Fonu'nun bin kişi ile telefon aracılığıyla ve çevrimiçi yaptığı anket çalışmasında, Avusturyalıların yarısından fazlası, göçmenlerle beraber yaşamak istemediklerini belirtmiştir. Camilerin daha sert kontrol edilmesi ve burkanın kamusal alanda yasaklanması ile ilgili sorulara, on Avusturyalıdan sekizi olumlu cevap vermiştir (Hajek ve Siegl, 2017). AB Komisyonu'nun "İrkçılık ve Toleranssızlığa Karşı" raporunda benzer sonuçları görmek mümkündür. Buna göre Avusturyalıların büyük bir kısmı, uyumun "kötü" veya "çok kötü" ilerlediğini belirtmektedir. Özellikle 60 yaş üstü, geliri ve eği-

tim seviyesi düşük veya meslek sahibi olmayan Avusturyalılar, göçmenlere karşı daha olumsuz bakmaktadır. Ayrıca yerli halk, göçmenlerin Avusturya hayatına ve kültürüne daha çok uyum sağlaması gerektiğini ifade etmektedir. Rapor, yaşanan Avusturya nüfusuna karşı kamusal alanda göçmenlerin olumlu yönlerinin tartışılması gerektiğini savunmaktadır (European Commission Report, 2018).

Çalışma Hayatında Ayrımcılık

Avusturya 2002'de Şilin'den Avro'ya geçerek para birimini değiştirmiştir. Buna ilaveten 11 Eylül sonrası dünyada gelişen siyasi istikrarsızlıklar ve ABD kaynaklı finansal kriz, Avusturya ekonomisini önemli ölçüde etkilemiş, ekonominin küçülmesine ve büyümenin yavaşlamasına sebep olmuştur.¹⁰ Aynı şekilde bu daralma, işsizlik oranlarını da etkilemiştir. 2016 yılında Avusturya vatandaşları arasında işsizlik oranı %9 iken, göçmenlerde bu oran %13,5'i bulmaktadır. Türk kökenli bireyler ve üçüncü dünya ülkelerinden gelen göçmenlerde işsizlik %19,9'dur. Çalışma hayatında bulunan toplam 852.800 göçmen kökenli işçinin 364.400'ü AB ülkelerinden gelmektedir (Migration & Integration, Zahlen, Daten, Faktoren, 2018). Birçok ülkede olduğu gibi kriz yerli halktan çok göçmenleri etkilemektedir.

Johannes Kepler Üniversitesi ve Höhere Studien Enstitüsü'nün yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, ülkede yabancı isimli kişiler benzer kalifikasyona sahip Avusturyalılara göre daha az iş görüşmesine çağrılmaktadır. Göçmenler, isim, etnik kimlik veya dini semboller üzerinden ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Eğitimli göçmenler, isimlerinden veya etnik aidiyetlerinden dolayı çok iyi bir Almanca ve İngilizce dil bilgisine sahip olsalar da iş başvurularına nadiren olumlu cevap alabilmektedirler. Birçok kişi resimli özgeçmişleriyle iş görüşmesine çağrılmamaktadır (Szigetvari, 2016). Zara raporlarında, özellikle iş piyasasında başörtülü Müslüman kadınlara yönelik ayrımcılığın had safhada olduğu belirtilmektedir. Yaşanan ayrımcılıkla ilgili şikâyetler giderek artmaktadır. Kuruma gelen şikâyetlerden birkaçı şöyledir: İş başvurusunda bulunan bir kadına, başörtülü olduğu için işe alınmadığı, şayet başörtüsünü çıkarırsa istihdam sürecini başlatabilecekleri ifade edilmiştir. Bahsi geçen konu ile ilgili Müslüman kadının Eşit Muamele Kurumu'na başvurması neticesinde, şirket 1.550 Avro ceza almıştır (Junge Frau mit Kopftuch bei Bewerbung diskriminiert, 2018). Bunun gibi gündelik hayatta sıkça ayrımcı tutumlarla karşılaşmaktadır. Toplum içerisinde de Müslümanlarla ilgili önyargı yaygın biçimde artmaktadır. Avrupa Komisyonu, Avusturya'nın AB ülkeleri içerisinde Müslümanların en zor yaşadığı ve çalıştığı ülkeler arasında olduğunu ifade etmektedir (Eurobarometer: Discrimination in

¹⁰ Avusturya ekonomisi 2009 yılında %3,9 küçüldü ve 2012 sonrası her yıl ortalama %1 büyüme kaydetti. Bu durum, bir anlamda Avusturya ekonomisinin daraldığına işaret etmektedir (Staatschulden, 2019).

the EU Report, 2017: 34-37). Linz Üniversitesi, ayrımcılığı ölçmek için 2.142 kişiye farklı sektörlerde iş başvurusu yaptırmıştır. Araştırma sonucunda, yerliler ve göçmenler arasında eşit düzeyde eğitim bilgisi ve meslek tecrübesine sahip olmasına rağmen, göçmenlerin iş başvurularında genellikle ret cevabı aldıkları görülmüştür. Bu araştırmaya göre iş görüşmesine davet edilenler, başta Avusturyalılardır; onları sırasıyla Sırp, Çinliler, Türkler ve Nijeryalılar takip etmektedir (Meinhart, 2014). Öte taraftan, Viyana İşçi Odası, göçmen kökenli bireylerin 1/3'ünün aldığı eğitimin dışında işlerde çalıştığını belirtmektedir. Avusturyalıların %20'sinin aylık net geliri ortalama 2.300 Avro iken, göçmenlerin sadece %5'i bu geliri elde etmektedir (Studie Migranten am Arbeitsmarkt Stark Benachteiligt, 2019). Ayrıca göçmen kökenli bireyler, meslek eğitimlerinden sonra meslek yeri bulmakta uzun süre beklemek durumunda kalmaktadır. Meslek sahibi olamayan gençler, doğal olarak endüstri, sanayi ve gastronomi gibi alanlara yönelmek zorunda kalmaktadır. Avusturyalılar daha çok beyaz yakalı işlerde çalışırken, Eski Yugoslavya ve Türkiye'den gelen göçmenler ya işçi olarak çalışmakta veya kendi işlerini kurmaktadır.

Avusturya toplumunun bir kesimi, yaşanan ekonomik sıkıntıların ve güvenlik kaygılarının sorumlusu olarak yabancıları görme eğilimindedir. Bu eğilim, zaman zaman bazı siyasi partiler, sivil toplum örgütleri veya bir kısım basın kuruluşu tarafından suiistimal edilerek ülkede yabancı aleyhtarı bir ortamın doğmasına ve yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Aşırı sağın en çok kullandığı söylemlerin başında, göçmenlerin işsizliği artırdığı gelmektedir. Avusturya'da artan işsizlik oranının asıl sorumlusu göçmenler olmadığı gibi, krizlerden en çok etkilenen sınıf da göçmenlerdir. Kaldı ki yabancılar, yerli halkın çalışmak istemediği ve genelde kötü şartlarda düşük ücretli işlerde hayatlarını sürdürmektedir. Aşırı sağ siyasetçiler, hedef saptırarak kendi sorumluluklarını göçmenler üzerinden örtbas etmektedir.¹¹

Eğitimde Ötekileştirme

Okullarda göçmenlere yönelik yaşanan ayrımcılık, önemli problemler arasında yer almaktadır. Araştırmalar ve raporlar, eğitimin aksine iş hayatında yaşanan ayrımcılık vakalarına odaklanmaktadır. Hâlbuki ırkçılığın derinlemesine analiz edilebilmesi için göçmen çocukların eğitim sürecinde yaşadıklarının incelenmesi gerekir. Bilhassa okul öncesi, anaokullarında ayrımcılıkla karşılaşan çocuklar, özgüvenlerini kaybetmeleri nedeniyle eğitimlerine devam etmekte isteksiz olabilmektedir.

¹¹ Bu durum sadece Avusturya'ya özgü değildir. Türkiye'de yaşayan Afganistanlı ve Suriyeli göçmenler de ikame edici değil, tamamlayıcı bir işlev görmektedirler. Bkz. UTESAV "Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi" raporu.

Göçmen kökenli gençler arasında okulu yarıda bırakma oranı azımsanmayacak düzeydedir. Türk gençlerinin üçte biri ilkokuldan sonra eğitimlerine devam etmemektedir. Eğitim alan Avusturyalıların %43'ü yüksekokula girmeye hak kazanırken (Matura sınavı), Eski Yugoslavya'dan ve Türkiye'den gelen gençlerin ancak %31'i bu sınavda başarılı olmaktadır. Aynı şekilde göçmenlerin %42'si eğitim hayatlarını yarıda bırakırken, Avusturyalılarda bu oran %10'dur. Okulu yarıda bırakmanın birçok sebebi olmakla birlikte, başarının düşük olması, eğitime ilgisizlik ve eşit finansal imkânlardan mahrum kalmak gibi nedenler sıralanabilir (Ertl, 2011: 30).

Avusturya eğitim sisteminde, anaokulundan ilkokula geçişte çocuklar farklı testlere tabi tutulmaktadır. Çocuklara, Almanca dil bilgisinin yanında farklı psikolojik testler uygulanarak, okumaya elverişli olup olmadıkları ölçülmektedir. Özellikle göçmen çocuklar gerçekçi olmadığı halde öğrenme güçlüğü çekenlerin gittiği okullara (*Sonderschule*) yönlendirilmektedir. Aileler, çocuklarının erken yaşta ayrımcılığa maruz kalmalarından şikâyetçi olmaktadır. İlkokuldan sonra ortaokula geçişte benzer sıkıntılar yaşanmaktadır. Göçmen çocuklara *Gymnasium* (Fen lisesi) gibi öğrenim kalitesi yüksekokullardan çok *Hauptschule*, *Mittelschule* ve *Berufsschule* (meslek okulları) gibi eğitim seviyeleri düşük okullara gitmeleri tavsiye edilmektedir. Öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların yönlendirildiği *Sonderschule*'ye giden öğrencilerin %19'u yabancı uyruklulardan oluşmaktadır. Bu okullara çoğunlukla Türkiye ve eski Yugoslavya ülkelerinden gelen çocuklar yönlendirilmektedir (Migration&Integration, Zahlen, Daten, Faktoren, 2018: 46). *Dokustelle* 2016 raporunda, yabancılara hakaret içeren yazıların eğitim kurumlarında iki kat artış gösterdiğini bildirmiştir. Bu yazılara en çok üniversiteler ve kamusal alanlarda rastlanmaktadır (Dokustelle/Antimuslimischer Rassismus Report, 2018: 35).

Ayrımcılığın Olmadığı Eğitim İnisyatifi, eğitimde yaşanan ırkçı olayları yıllık raporlarında yayınlamaktadır. Kurum, gelen şikâyetlerin 2016'da 47 adet iken, 2017'de 173'e yükselerek üç kat arttığını bildirmektedir. Gelen şikâyetlerin %42,50'si İslamofobi, %39'u ise etnik ayrımcılık konularındadır. 2017 raporu, yaşanan ırkçılığın büyük çoğunluğunun kaynağında İslamofobik saldırılarının olduğuna işaret etmektedir. Avusturya'da eğitim gören Müslümanlar, sadece okullarda değil, aynı zamanda üniversitelerde eğitimciler tarafından ayrımcı muamelelerle karşılaşmaktadır (Diskriminierung im Österreichischen Bildungswesen Bericht 2017, 2018: 17-22). Avusturya, 2000 yılında PISA araştırmalarına ülke olarak dâhil olmuştur. Kurum, yaptığı testlerde, göçmenlerin özellikle okuma-anlama, matematik ve fen derslerinde düşük puan aldıklarını belirtmektedir. Aynı zamanda göçmen çocukların okullardan korktuklarını ve kendilerini dışlanmış hissettiklerini bildirmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, göçmenlerin

eğitimdeki başarısının düşük olması iki nedene bağlanmaktadır. Ekonomik sıkıntılar ve yerel toplum arasındaki sosyal ilişkilerin zayıf olması, başarısızlığın en önemli sebepleri olarak görülmektedir (Riss, 2018).

Bazı okul yönetimleri, teneffüslerde bile sadece Almanca konuşma zorunluluğunun getirilmesi gibi taleplerde bulunmaktadır. Öğrencilerin evlerinde ana dillerini konuşmalarının uyumu geciktirdiği, idareci ve öğretmenleri tarafından bildirilmektedir. Benzer şekilde öğretmenler, bazı derslerde ülkeler arasında yaşanan siyasi gerginliklerin sorumlusu olarak göçmen çocukları hedef almaktadır. Bu nedenle sınıflarda aşağılanma olaylarına son dönemlerde sıkça rastlanmaktadır. Özellikle başörtülü öğrenciler yoğun baskı altında kalmaktadır. Ayrımcı şikâyetlerin büyük kısmının başörtülü öğrencilerden geldiği görülmektedir. Aynı zamanda Avusturya Eğitim Bakanlığı'nın, Ramazan ayında okullara gönderdiği, "orucun insan sağlığına verdiği zararları" anlatan yazıyı öğrencilere öğretmenlerin anlatması istenmiştir. Benzer şekilde, Bakanlık, 2014 yılında kamu okullarındaki öğretmenlerden şüpheli gördükleri öğrencileri okul idaresine bildirmelerini istenmiştir. Bu bildirgeye istinaden, Avusturyalı bir öğretmen yaz tatilinden sonra örtünen öğrencilerini, DAES sempatzanı oldukları iddiasıyla Bakanlığa şikâyet etmiştir (Kinder und Jugendanwaltschaften in Österreichs, 2018). Buna benzer vakalar artık eğitim hayatında gündelik ve olağan hale gelmiştir.

Gelecek yıllarda Avrupa nüfusundan 15 yaş altı olanların %25'inin göçmenlerden oluşacağı tahmin edilmektedir. Avusturya'daki demografik dönüşüm düşünüldüğünde, genç nesillerin daha çok göçmen kökenli bireylerden oluşacağı tahmininde bulunmak zor değildir. Bu nedenle göçmen çocukların eğitime ve sisteme dâhil olması hem demografik açıdan hem de Avusturya'nın kalkınması açısından elzem görülmektedir. Geçen sürede çocukların yaşadığı uyum sorunları, ulusal ve uluslararası sınavlarda düşük performans sergilemelerine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak, çalışma hayatı ve sosyal hayatta karşılık bulmaları zorlaşmakta ve bu durum işsiz kalmalarına sebep olabilmektedir. Doğal olarak eşit şekilde eğitim hizmetlerinden faydalanamayan gençlerin Avusturya'nın geleceği açısından risk oluşturması muhtemeldir. Bu önlemlerin söz konusu "karşı dalga"yı alt edip edemeyeceği tartışılabilir olsa da yeni bir dönemin başlangıcı olabilir.

Sonuç

Dünyanın birçok ülkesinde aşırı sağ partilerin ve örgütlerin liberal değerlere karşı meydan okuyuşu dalgalar halinde yayılmaktadır. Küreselleşme karşıtı ulusal hareketler, neo-liberalizmin kültürleri yok ederek "yerel kimlikleri" zayıflattığını iddia etmektedir. Özellikle küreselleşme ile hızlanan göç hareketliliği, ulus-devletler için tehdit olarak algılanmaktadır. Tam bu noktada milliyetçi akımlar, neo-li-

beralizmin çoğulcu, çok kültürlü niteliğini reddederek, ayrımcı bir siyaseti ve ona dayalı uygulamaları yaygınlaştırmanın mücadelesini vermektedir. Geldiğimiz aşamada bunda önemli bir başarı kazanmış oldukları da görülmektedir. Liberal demokrasilerin kurumsallaştığı ve ortaya çıktığı ülkelerde insan haklarına ilişkin düzenlemeler törpülenmekte, sığınmacılara, göçmenlere ve Müslümanlara yönelik ayrımcı düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Ulusların yetkilerini ulus ötesi kurumlara devretmesi, serbest dolaşım, sermayenin dolaşımı ve kapitalizmin getirdiği sosyoekonomik krizlerin suç öznesi olarak göçmenler gösterilmektedir.

Avusturya'da resmi ve sivil kuruluşlar, sözlü ve fiziksel ırkçı saldırıların her yıl arttığını bildirmektedir. Buna mukabil, medyada başta Müslümanlar ve diğer azınlıklarla ilgili haberlerin genellikle olumsuz yönleri aktarılmaktadır. Öyle ki, haberlerde kullanılan kavramlarda Müslümanlar İslami terörle özdeş gösterilmeye çalışılmaktadır. Göçmenlerle ilgili Avusturyalılarla yapılan mülakat ve saha araştırmaları, Avusturyalıların yarısının, yabancılarla yaşamak istemediklerini göstermektedir. Bilhassa meslek sahibi olmayan genç işsizler ve eğitim seviyesi düşük olan bireylerde bu eğilim daha fazla görülmektedir. Avusturya'da yaşanan ekonomik durgunluk, asayiş ve güvenlik kaygıları, zaman zaman siyasi partiler ve bazı basın-yayın kuruluşları tarafından göçmenlerle ilişkilendirilmekte ve bu durum ülkede yabancı aleyhtarı bir ortamın doğmasına ve yayılmasına neden olmaktadır. Bu söylemlerin seçim döneminde siyasi partilerce, göçmenler topluma uyum sağlamıyor şeklinde ifade edilmesi göçmen karşıtı tutum ve davranışların artmasına sebep olmaktadır. Aynı şekilde ülkede artan taciz, saldırı ve kundaklama şeklinde gerçekleşen yabancı karşıtı fiillerin basit bir asayiş olayı gibi gösterilmesi veya kamuoyunda yer almamış olması, yabancı düşmanlığının bir başka versiyonu olarak değerlendirilmektedir. Öte taraftan, iş gücünde giderek artan ve kabul edilemez boyutlara ulaşan ayrımcılık, etnik ve dini grupların hayatlarında zorlukları katlanamaz seviyeye çıkarmaktadır. Göçmenler, iş gücünün ayrılmaz bir parçasıdır ve Avusturya ekonomisine katkıları yadsınamaz. Buna karşın son dönemlerde bilhassa işgücü piyasasında karşılaştıkları yapısal ve bireysel ırkçılık hayatlarını etkilemekte ve yeteneklerini kullanmalarının önüne geçmektedir. AB kurumları ve üye ülkeler iş gücünde eşit sonuçlar elde etmek için önleyici mekanizmaları daha etkin kullanmak ve bu tehlikeye karşı ortak politikalar geliştirmek durumundadır.

Avusturya'nın, İslam'ı 1912'den itibaren resmi din olarak kabul etmesi, özgürlükler açısından ülkeyi farklı ve önemli kılmaktaydı. Devlet, İslam Konseyini resmi muhatap kabul etmiş, gerek okullardaki İslam ders içerikleri gerekse öğretmenlerin atanması gibi bir dizi meseleyi bu konseyle istişare halinde yürütmüştü. Zamanla, olumsuz rüzgarların da etkisiyle, 2014 yılında İslam yasa tasarısı tartışmaya açılarak 30 Mart 2015'te birçok sivil toplum kuruluşu ve hu-

kukçular tarafından eleştirilmesine rağmen onaylanmıştır. Kanun, Avusturya’da görev yapacak imamların ülke içerisinde temin edilmesi, imam maaşlarının yurtdışından sağlanmasının yasaklanması ve dini faaliyetlerin güvenlik gerekçesiyle kolay iptal edilmesi yetkilerini vermiştir. Avusturya Anayasa Mahkemesinin hakların törpülenmesini anayasaya aykırı bulmaması veya Eğitim Bakanlığının oruç ibadetine yönelik olarak yukarıda yer verilen yasaklayıcı uygulamalar, değişimin yönü hakkında fikir vericidir.

Avusturya’da göçmen ile yerel öğrenciler arasındaki eğitim düzeyi farkı giderek artmaktadır. Ulusal ve uluslararası kurumlar okuryazarlık seviyesi başta olmak üzere, okul performansı ve eğitimi yarıda bırakma gibi hususlarda göçmen çocukların dezavantajlı duruma düştüklerini bildirmektedir. Bu durum, gelecekte işgücü kaybı, ötekileştirme ve toplumsal sorun olma potansiyeli barındırmaktadır. Eğitim kurumları kültürel ve dini farklılıkları gözeterek, ortak toplumsal değerlerin geliştirilmesinde önemli bir misyon üstlenebilir. Her ne kadar AB mekanizmaları eğitim kurumlarını çoğulculuk hakkında duyarlı hale getirmeye çalışsa da bu çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. 21. yüzyılın ilk çeyreğini tamamlamaya doğru giderken Samuel Huntington’un ifade ettiği gibi “Dünyamız demokrasi dalgalarını izleyen yeni bir karşı dalganın altında” görünmektedir. Bu olumsuz “karşı dalga”nın aşılması için geliştirilmesi gereken yapısal önlemler üzerinde ciddiyetle düşünülmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Adler, K. (2016). Avrupa’da aşırı sağ gerçekten yükseliyor mu?, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160523_avrupa_asiri_sag (06.11.2018).

Adler, D. (2019). Will the Radical Right Break the EU?, <https://newrepublic.com/article/153964/will-radical-right-break-eu> (02.10.2019).

Amnesty International Report (2018). The State of the World ‘s Human Rights. <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1067002018ENGLISH.PDF> (01.03.2018).

Aktoprak, E. (2010). *Devletler ve Ulusları: Batı Avrupa’da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*. İstanbul: Tan Kitabevi.

Avusturya Uyum Bakanlığı (2017). Migration und Integration: Daten, Indikatoren und Zahlen, https://www.integrationsfonds.at/fileadmin/user_upload/Statistisches_Jahrbuch_migration_integration_2017__2_.pdf (08.09.2019).

Aschauer, W. (2019). Mehrheit der Österreicher sieht Islam Kritisch, <https://www.derstandard.at/story/2000109103695/mehrheit-der-oesterreicher-sehen-islam-kritisch> (06.10.2019).

Avusturya’da İslam Yasası Tasarısı Kabul Edildi, <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/>

avusturyada-islam-yasa-tasarisi-kabul-edildi-28300928 (18.02.2018).

Avrupa'nın aşırı sağ haritası, <https://www.dw.com/tr/avrupan%C4%B1n-a%C5%9F%-C4%B1r%C4%B1-sa%C4%9F-haritas%C4%B1/a-19215638> (14.10.2019).

Biffel, G., Berger, J., Graf, N., Pfeffer, T., Schuh, U., Skrivanek, I. ve Strohner, L. (2016). Österreichische Migrationspolitik: Vision und Entwicklung eines Migrations-Monitoring-Systems, (10.12.2019).

Bruckner, R. (2018). Neuerungen im Staatsbürgerschaft, https://www.bmi.gv.at/magazin-files/2006/05_06/files/staatsbuergerschaft.pdf (22.10.2018).

Bürgerinitiative, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/BI/BI_00056/fnameorig_370216.html (08.11.2018).

Dabringer, C. (2018). Vorurteilen akademisch begegnen, https://unisalzburg.at/fileadmin/multimedia/Systematische%20Theologie/documents/documents_news/ULG-Dabringer-Vorurteilen-Press-2018.pdf (28.10.2019).

Das neue Islamgesetz im Überblick, <http://religion.orf.at/stories/2696523/> (14.07.2018).

De Vries, C. E., ve Edwards, E. E. (2009). "Taking Europe To Its Extremes: Extremist Parties and Public Euroscepticism". *Party Politics*, 15(1), 5-28.

Diskriminierung im österreichischen Bildungswesen, http://diskriminierungsfrei.at/wp-content/uploads/2018/06/4_5827922925889520712.pdf (13.06.2018).

Dokustelle Antimuslimischer Rassismus Report (2018). <https://www.dokustelle.at/veranstaltungen/report-2018/> (12.12.2018).

Eddy, M. (2017). Austria's New Government: A Mix of Far Right, Pro Europe and Youth, <https://www.nytimes.com/2017/12/18/world/europe/austria-chancellor-kurz.html> (22.10.2019).

Ertl, K. (2011). *Die Diskriminierung von Migranten und Migrantinnen auf dem Österreichischen Arbeitsmarkt*. Yüksek lisans tezi. Viyana Üniversitesi.

Eurobarometer Report (2015). Discrimination in the EU 2015, http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/ebs_437_en.pdf (13.09.2017).

European Commission Report (2018). Fifth Report on Austria, [https://rm.coe.int/fifth-report-on-austria/16808b5563\(08.11.2018\)](https://rm.coe.int/fifth-report-on-austria/16808b5563(08.11.2018)).

Fünf Jahre Integrationspolitik, https://www.svr-migration.de/wp-content/uploads/2017/07/SVR-FB_Integrationspolitik_in_Oesterreich.pdf (01.11.2018).

Gachter, A. (2008). *Migrationspolitik in Österreich seit 1945*. Wien: Zentrum für Soziale Innovation.

Hajek, P. ve Siegl, A. (2017). Integrationsbarometer/ Integrationsbefragung, Österreichischer Integrationsfonds Report,

https://www.integrationsfonds.at/fileadmin/content/AT/Fotos/Publikationen/OEIF_In-

tegrationsbarometer_2017_WEB_neu.pdf (15.03.2018).

Hobsbawn, E. J. (2006). *Milletler ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

How Europe's far-right parties view the EU, <https://www.dw.com/en/how-europes-far-right-parties-view-the-eu/a-47078383> (25.10.2019).

Islam Kindergarten-Studie wurde von Sebastian Kurz' Beamten umgeschrieben, <https://www.falter.at/archiv/wp/islam-kindergarten-studie-kurz-leak> (09.10.2018).

Junge Frau mit Kopftuch bei Bewerbung diskriminiert, https://www.ots.at/presseaus-sendung/OTS_20150210_OT0023/junge-frau-mit-kopftuch-bei-bewerbung-diskriminiert-sie-erhielt-1550-euro-schadenersatz (13.05.2018).

Kallis, A. (2015). "Avrupa'da Sağın Yükseliş". *SETA Analiz*, Sayı 119.

Kıyağan, A. (2017), Avusturya Cumhurbaşkanı'ndan başörtüsüne destek, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avusturya-cumhurbaskanindan-basortusune-destek-/805626> (30.10.2019).

Kinder und Jugendanwaltschaften in Österreichs, http://kija-steiermark.at/fileadmin/kija/res/Download/Begutachtungen/Stellungnahme_Ramadan_2017_35994.pdf (16.03.2018).

Klau, T. (2019). Far right on rise in Europe, <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/06/far-right-rise-europe-report> (11.11.2019).

Kurz gibt Kopftuchverbot für Kinder in Auftrag, <https://diepresse.com/home/innenpolitik/5399762/Kurz-gibt-Kopftuchverbot-fuer-Kinder-in-Auftrag> (18.11.2018).

Kurz würde gerne Islam-Kindergärten schließen lassen, <https://orf.at/v2/stories/2396383/> (30.10.2019).

Latouche, S. (1993). *Dünyanın Batılılaşması*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Lewis, P., Barr, C., Clarke, S., Voce, A., Levett, C. ve Gutierrez, P. (2019). "Revealed: the rise and rise of the populist rhetoric", <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2019/mar/06/revealed-the-rise-and-rise-of-populist-rhetoric> (14.10.2019).

Löwenstein, S. (2018). Islamgesetz wird in Österreich erstmals angewendet, <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/islamgesetz-wird-in-oesterreich-erstmals-angewendet-15630259> (08.02.2018).

Meinhart, L. (2014). Wie österreichische Unternehmen migrantische Bewerber benachteiligen, <https://www.profil.at/wirtschaft/wie-unternehmen-bewerber-376914> (12.11.2018).

Merkel says German multicultural society has failed, <https://www.bbc.com/news/world-europe-11559451> (01.10.2019).

Migration & Integration, Zahlen, Daten, Faktoren 2017, https://www.integrationsfonds.at/fileadmin/user_upload/Statistisches_Jahrbuch_migration_integration_2017__2_.pdf (13.08.2018).

Minkenberg, M. (2000). "The Renewal of the Radical Right: Between Modernity and

Anti-modernity". *Government and Opposition*, 35(2), 170-188.

Nationalratswahlen 2017, https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2017/start.aspx (05.12.2018).

Neues Islamgesetz könnte auch andere Religionsgemeinschaften in Schwierigkeiten bringen, www.ots.at/presseaussendung/OTS_20141018_OTS0005/profil-neues-islamgesetz-koennte-auch-andere-religionsgemeinschaften-in-schwierigkeiten-bringen (31.10.2019).

Noi, A. Ü. (2007). *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.

Österreichische Migrationspolitik: Vision und Entwicklung eines Migrations-Monitoring-Systems https://www.donauuni.ac.at/imperia/md/content/departme nt/migrationglobalisierung/forschung/schriftenreihe/biffl_2016_migrations-monitoring.pdf (08.10.2017).

Özipek, B. B. (2018). *Yanlış Sorulara Doğru Cevaplar: Ayrımcılık, İslamofobi, Entegrasyon ve Ötesi*. Ankara: Liberte Yayınları.

Pandi, C. (2017). Kopftuch: Van der Bellen sieht "Fehler, wenn man so will", <https://www.diepresse.com/5212074/kopftuch-van-der-bellen-sieht-fehler-wenn-man-so-will> (30.10.2019).

Riss, K. (2018). Pisa Schüler mit Migrationshintergrund haben häufiger Schulangste, <https://derstandard.at/2000076416712/Pisa-Schueler-mit-Migrationshintergrund-haben-haeufiger-Schulaengste> (26.08.2018).

Schain, M. A. (2018), *Shifting Tides: Radical-Right Populism and Immigration Policy in Europe and the United States*. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Smith, A. (2004). *Milli Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sönmez Selçuk, S. (2012). "Dünden Bugüne Milliyetçilik: Küresel Dünyada Yükselen Sesler". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 117-135.

Strache will das "Wiener Blut" schützen, <https://www.derstandard.at/story/1281829236346/blog-wiener-wahlnotizen-strache-will-das-wiener-blut-schuetzen> (28.10.2019)

Studie Migranten am Arbeitsmarkt stark benachteiligt, https://diepresse.com/home/panorama/oesterreich/726440/Studie_Migranten-am-Arbeitsmarkt-stark-benachteiligt (19.01.2019) .

Szigetvari, A. (2016). Arbeitsmarkt: Warum sich Migranten in Österreich schwertun, <https://www.derstandard.at/story/2000038338047/arbeitsmarkt-warum-sich-migranten-in-oesterreich-schwer-tun> (02.10.2018).

Überwiegend negative Berichterstattung über Islam in Österreich, derstandard.at/2000010452372/Ueberwiegend-negative-Berichterstattung-ueber-Islam-in-Oesterreich (13.12.2018).

Van der Bellens Kopftuch-Vorschlag wird zum Eigentor, <https://www.welt.de/politik/ausland/article164058881/Van-der-Bellens-Kopftuch-Vorschlag-wird-zum-Eigentor.html> (02.03.2019).

Veigl, S.(2015). Muslimin attackiert: Habe mich nicht mehr rausgetraut, <https://www.sn.at/salzburg/chronik/muslimin-attackiert-habe-mich-nicht-mehr-rausgetraut-2822365> (15.08.2018).

Walker, S. (2019). Matteo Salvini launches campaign to forge far-right alliance, <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/08/matteo-salvini-launches-campaign-to-forge-far-right-alliance> (23.10.2019).

Wallerstein, I. (2014). *Dünya Sistemleri Analizi*. İstanbul: BGTS.

Was Sie über das “Burka-Verbot” wissen sollten, <https://www.profil.at/oesterreich/burka-verbot-8326197> (15.9.2018).

Wippermann, W. (1983). *Europaischer Faschismus im Vergleich (1922-1982)*. Frankfurt: Suhrkamp.

Wo und wie Österreich wächst, <https://kurier.at/chronik/oesterreich/8-82-mio-menschen-wo-und-wie-oesterreich-waechst/309.881.057> (17.04.2018).

Wölfl, A. (2017). Sebastian Kurz entdeckt das Thema Islam, <http://www.fr.de/politik/wahlkampf-in-oesterreich-sebastian-kurz-entdeckt-das-thema-islam-a-1337052> (05.03.2018).

ZARA Rassismus Report, 2017, https://www.zara.or.at/_wp/wpcontent/uploads/2018/03/ZARA_Rassismus_Report2017_web_fin.pdf (12.09.2018).